

HRVATSKA RIEČ

Predplatna cijena: na godinu K 12. — Za po godinu K 6. — Za Šibenik na godinu donajanjem u kuću K 12. — Za Inozemstvo na godinu K 12 suviše poštarski trošak. — Pojedini broj 10 para. — Plativo i utuživo u Šibeniku.

Izlazi sriedom i subotom

Uredništvo, uprava i Tiskara lista nalazi se u ulici Bazilike sv. Jakova. — Oglasi tiskaju se po 12 para peti redak ili po pogodbi. — Priobćena pisma i zahvale tiskaju se po 20 para po peti redak. — Nefrankirana pisma ne primaju se. — Rukopisi ne vraćaju.

Glavna godišnja skupština stranke prava.

U smislu pravilnika stranke i u sporazumu sa saborskim klubom, sazivljem glavnu godišnju skupštinu stranke prava sa sljedećim dnevnim redom:

1. Izvještaj o radu stranke;
2. Izvještaj o političkom položaju;
3. Izvještaj o gospodarstvenim pitanjima.
4. Izvještaj o izbornoj reformi;
5. Nutarnja pitanja stranke.

Skupština će se držati dne 25. studenog u Makarskoj u 9 sati iz jutra.

U Zadru, dne 17. listopada.

Predsjednik stranke prava
Don Ivo Prodan.

Još o zemaljskom odboru.

„Narodni List“ da zavera javnost, tvrdi, da njegovi gospodari nisu primili predlog pravaša u poslu izbora prisjednika zemaljskog odbora s' razloga, što, „prema izkustvu već učinjenom u ovom zasjedanju u pogledu drugih pitanja, ne bi bio doveo do nikakva rezultata.“ I za to da je utvara odlučila nositi samo svoje kandidate.

Ovo što list gosp. Biankinija tvrdi, ne odgovara istini, nego je prosto zavaravanje občinstva. Jer koja su to izkustva njihova u ovom zasjedanju? Da vidimo.

Klub stranke prave videć, da saborski rad ide upravo napokop, preko svog predsjednika je iznio predlog u saboru, da bi se dnevni red ustanovljavao sporazumno sa pročelnim klubova.

Taj predlog smjerava je na to, da se važna pitanja rješavaju prva i brzo. Nu ljudi utvare volili su raditi kako su htjeli, jer su tako mogli zakopati veoma važna pitanja i donieti druga, koja su njima ležala na srcu, u zadnjem času, da ih rieše kako su ih riešili na poniženje i sramotu ciele zemlje.

Jeli u odklonu tog pravaškog predloga sastoji ono izkustvo stečeno zadnjeg zasjedanja?

O ovom izkustvu držimo da „Narodni list“ ne misli govoriti, ta to izkustvo je uprav na sramotu njegovih gospodara.

O drugim izkustvima o kojima taj list naklapa, mi smo već govorili. Nu da ga podsjetimo pitamo ga, jeli smjera na glasoviti predlog o veleizdajničkom procesu. Ili valjda na adresu. Ili čak na pitanje državne policije u Zadru?

Ovo su sve pitanja političke naravi. I jedina, u kojima je skup, koji sačinjava utvaru, htio da ima izkustva sa pravašima.

Ali utvara je u tim poslima računala na svoj način. Ona je htjela da joj pravaši sliepno služe u njezine dične svrhe, po onoj: ili se pokloni ili se ukloni.

I za to, sve što su pravaši u političkim pitanjima predlagali, ljudi utvare su jedno-

stavno odbijali, onako s visoka i podmuklo, a u javnosti, u saboru su tobož iznašli predloge da se, na primjer adresa, pospieši. Nu kad je bilo, da se adresa iznese prešno pred sabor, bili su tomu protivni i taj predlog su pokopali.

Poslje toga htjeli su da ih i pravaši peru onom rezolucijom, o kojoj su po svietu trubili kao o velikom državničkom činu. I to su htjeli da pravaši učine na silu: Ili ovu ili nikogju drugu.

Pravaši su pustili da se peru kako hoće, pak jeli u tom što su im pravaši pustili slobodne ruke, da se po svojoj volji peru, sastoji ono izkustvo o kojem govoru?

Držimo da ne, jer napokon sloboda je svakomu mila, pa bi morala biti i utvari i njezinim ljudima. A cijenimo da im je i od koristi bila, jer nije šala onako veliki državnički čin izvesti bez pravaša, pače i proti pravašima. Onako krasno pranje, pa ne dići se, što mu pravaši ne sudjelovaše.

Drugi veliki državnički čin, u komu su mogli pravaši sudjelovati, bijaše ona monumentalna adresa. Ali tomu činu mogli su pravaši sudjelovati kao i Talijani t. j. samo u koliko su sve stranke bile zastupane u odboru za adresu.

Samo tako, jer ljudi utvare živu još u obmani, utvaraju se još, da mogu raditi što i kako hoće.

Izneli su dakle adresu koja, kao i sve što je njihovo, sakriva glavnu svoju misao, a odkriveno govori o onomu što pravaši ne bi nikad i nigdje rekao.

I ovu adresu zar imali su pravaši podpisati, da ljudi utvare steću povoljno izkustvo u zadnjem zasjedanju?

Ali tim ljudima utvare treba jednom za uvijek poručiti, da ljudi stranke prava nisu uskočili u stranku prava, da ju prvom prigodom izdaju, kako su to učinili gospodari „Narodnoga Lista“; nisu ljudi stranke prava ni za to u njoj, da ih ona podigne na svoja ramena samo radi toga i samo za to, da ju prvom prigodom izdaju, kako su to činile današnje zvizde slavne utvare.

A kad su ljudi stranke prava vjerni svojjoj stranci, svojem programu, kako je mogla utvara očekivati drugoga izkustva u zadnjem zasjedanju od pravaša u političkim pitanjima, do onoga, da oni neće u političkim petanijama utvare sudjelovati?

Zašto ne, očekivali su. I pozivali se pače na kooperaciju, na zakletvu Ante Starčevića i slično. Nu pri tom su zaboravili, da im je dužnost bila, ako su htjeli imati pravaše sobom, da se oni podignu do pravaša, a ne očekivati da se pravaši do njih ponize.

Pravaši su ljudi uvjerenja i osvjedočenja, pa u politici ne treba da dolaze do stepena

utvare, u kojoj nema ni uvjerenja ni osvjedočenja političkog.

A da okrenemo, pa zapitamo ljude utvare, zašto oni nisu htjeli u ime kooperacije prihvatiti pravašku rezoluciju i pravašku adresu, što bi mogli odgovoriti? Zar nije to bilo hrvatsko? Zar nije bilo otačbeničko?

Jest bilo i jedno i drugo, te uprav za to nisu mogli prihvatiti ni pravašku rezoluciju ni adresu, jer nisu smjeli. Njima je sve što je pravaško, sve što je hrvatsko, zabranjeno, pa zato ono njihovo stečeno izkustvo, kao da su im pravaši zajednički rad sprečavali.

Treće pitanje političko u kojem su ljudi utvare mogli steći poznato izkustvo, bijaše pitanje državne policije.

Veliki političari utvare iz privatnog razgovora sa jednim članom pravaškog kluba dočuli, da bi u tom pitanju valjalo sporazumiti se, prije nego dodje pred sabor. I oni iz svoje olimpijske visine ugrabili tu prigodu, pa zovi pravaše na dogovor. I tu iziču kao da su pravaši taj dogovor zehili.

Jadnici! Imali poljičari Talijane, Srbe, samostalnu organizaciju (barem uvjetno) pa s kim će onda?

Eto pravaši žele.... Oni ne.

Pravaši, jer hoće da uztraju do kraja, oživljuju se, i kao ljudi izjavljuju, da oni od tog pitanja ne čine pitanje kluba, da je slobodno svakomu glasovati kako misli da je shodnije.

Na upit, koliko će ih glasovati za, odgovaraju da četiri. I tako je bilo.

Jeli to ono stečeno izkustvo, da se sa pravašima ne dolazi do rezultata?

Nije, pa „Narodni List“ objasnjuje, kad govoru o strogo gospodarstvenom pitanju, tvrdi, da se predlog pravaša nije mogao primiti, jer da po stečenom izkustvu ne bi bio doveo do nikakvog rezultata.

Dok to tvrdi imao bi list gosp. Biankini navesti, barem koji slučaj, gdje su pravaši bili pozvani, da u gospodarstvenom kojem pitanju sudjeluju. Imao bi navesti barem jedan slučaj u kojem se sa pravašima nije moglo doći do rezultata, ako se ficalo gospodarstvene, ekonomične i prosvjetne ciljeve zemlje.

Ali takovog slučaja nema.

Nego ipak list gosp. Biankina ima pravo. Utvara je, kako smo dokazali, morala i u poslu vjersijskog zavoda i u poslu zem. odbora raditi kako je radila, a predlog pravaša išao je za tim da utvari zaprieči bezstidno gospodarjenje sa pokrajnjim i njezinim novcem, pak se i po sebi razumije da utvara nije smjela taj predlog prihvatiti.

Prihvatiti ga značilo je obnoviti kako zemlja želi i vjersijski zavod i zemaljski odbor. A to utvara ovi mogla, nije smjela, te je njezin postupak pri izboru bio je po-

stava naravan: Po sebi se namećao gosp. Biankiniu i družini.

Deset glasovnica je bilo predano. Od tih je bilo pet za kandidate utvare. Po slovu zakona imalo ih biti šest, pa je dr. V. Ivčević kao vješt predsjednik i pravnik, htio po izričitom priznanju „Narodnog lista“ ponoviti izbor. To je on glasno javio saboru.

Ali veći pravnik i uplivljivi predsjednik gosp. J. Biankini skočio k predsjedničkom stolu i učinio da gosp. Dr. V. Ivčević pogazi svoje pravničko shvaćanje i rieč, te proglasi izbor kao jednoglasno učinjen.

Mi se nad ovim pojavom ne žestimo. Pače obratno, smatramo ove pojave uspješnom, u koliko oni otkrivaju narav i čast i ponos i čovjstvo ljudi utvare.

Što se oni danas tješe, da bi izpadak izbora bio i kašnje isti, to je njihov posao. A mi mislimo, da nije za ništa gosp. Tommaso bio prisiljen sam za sebe glasovati. Da je izbor mogao biti jednoglasan su 5 glasova bio bi to i su 4. A da je izbor morao biti 3 puta obnovljen, kako je trebalo, utvara bi bila na svoje oči vidila svu grdesiju svojeg lica. Od toga pogleda se ona bojala, jer bi slika te obrazine bila očita i jasna svakomu.

A ovako, mjesto te slike, imamo drugu, ništa manje ljepšu, da naime, na upravi zemlje sjede ljudi nezakonito izabrani.

Gosp. Biankini se hvalio nakon toga izbora: da je porod sretno objavljen, i to jer da su babice bile valjane.

Mi mu na babinstvu čestitamo, na valjanosti također.....

U istinu za sve to treba imati izkustva, ali da je taj porod Zemaljskog Odbora bio baš takav i tako bezstidan; ne treba se ni „Narodnom Listu“ pozivati na izkustvo stečeno zadnjeg zasjedanja. Takva bezstidna izkustva stiču se izdajom stranke prava i radnjom za lične interese.

A do čega ta izkustva dovode kad se radi proti pravašima, pokazat ćemo još u kojem broju.

Kako je moglo nestati glagolskih dokumenata.

Kad bih mogao, rado bih prstom pokazao one nekršćanske ruke, koje su ugrabile spise o galgolici, No, kad o tome se ne brinu oni, kojih se tiče, kako ćete da ja razpletom zamršaje i da uhvatim za ruke krivce? Čini se da se i ovamo doznalo što pišu hrvatske novine o nestalim spisima, te se nastoji prikazati to pisanje neistinitim. Prepuštam budućnosti pitanje, koja će dokazati jesu li ili ne moji izvještaji bili temeljiti. U ostalom Talijani su uvijek jednaki prama Hrvatima. Radi naših briga ne boli njih glava. Najvećma se oni boje diplomatskih zapletaja, a kad ovih nije, na pravici ni ne misle.

Povijesne crtice iz hrvatske prošlosti Šibenika.

Zadnji hrvatski kralj Petar Svačić.

Provala Ladislavova ohladila bila usijane glave brojnih kandidata hrvatskog prijestolja. Kad vidješe da su zapalili oganj razdora toliko, da bi mogao izgorjeti od njega i krov im nad glavom, rekli da su se hrvatski plemići sjietili stare poslovice: „tko neće brata za brata, hoće tudnjina za gospodara“ te se sabrali da izaberu po starinskomu običaju domaćega sina sebi za kralja. Kako je tekao taj izbor stari spomenici nekažu, izvjestio je samo to, da iz izborne borbe izadje pobjednikom plemić Petar taj zadnji Hrvat kralj na hrvatskom prijestolju.

Mal da ne svi hrvatski povjestničari složni su, da je taj Petar bio od plemena Svačića pak zato u hrvatskoj povijesti zadnji hrvatski kralj nazvan je Petar Svačić.

Ali proučavanje onodobnih spomenika, i uspoređivanje povijesnih činjenica, potreslo je to stariju mnijenje, i potaknulo pitanje: jeda li je stari hrvatski kralj Petar bio od plemena Svačića, ili dajbudi kojega drugoga hrvatskog plemena.

Da razbistrimo pojmove mi ćemo to pitanje u kratko ali temeljito pretristiti.

U nekoj staroj listini poljičkog benediktinskoga samostana S. Petra u Selo, pisana po priliki u XII stoljeću, za koju ipak Dr. Rački veli,

da je slabe vjerodostojnosti, čita se: „Tempore Svinimiri fult Petrus Svačić banus“ t. j. „za kralja Zvonimira bijaše ban Petar Svačić.“

Na temelju te bilješke isti Rački cienio je da Petar zadnji hrvatski kralj bio je od plemena Svačića, a hrvatski uvaženi povjestničar prof. V. Klaić veli: „da kralj Zvonimir izmiriše se s porodicom prijašnjega kralja Svačića, zadržavši njegova bana Petra Svačića za svoga prvoga bana.“

Ali proti tog poljičkog ispravi vojvode povijestna činjenica, da za čitavog vladanja kralja Zvonimira, u dosad poznatim nam listinama, ne spominje se ime hrvatskog bana pod imenom Petra, još manje pod onim Petra Svačića. I druga je povijestna činjenica da izmedju uredbi i običaja koje bijaše uveo kralj Zvonimir u državni život Hrvatske ubraja se primjerice uknuće banske časti, koju on zamieni s onom kraljevskoga namjestnika (vicarius regis) a takav bijaše za njegova vladanja (1086) neki Pribimiri.

Na temelju tih ispravnih i povijesnih činjenica prof. Šišić veli: da se ničim ne da dokazati, da je zadnji hrvatski kralj Petar bio roda Svačića, ali nije sam sobom na čistu iz kojega je hrvatskoga plemena mogao potresti, pa ga zato i nazivlje sada Kačićem, a sada napose poljičkim knezom, plemićom.

Tu neizvjestnost treba razjasniti. Nazad godina razpravljajući mi u podlistku „H. R.“ o kratkomu i zagonetnomu vladanju hrvatskoga kralja Petra Svačića, na temelju ono-

dobnih isprava, došli smo do zaključka, da je bio od porodice Crnoga (Zirno-Cerno) koja je onim doba vodila odlučujuću gradsku i crkovnu ulogu u gradu Spljetu i u spljetskim Poljicima gdje je stanovala na svom posjedu.

Ako je mnogo vjerojatno mnijenje prof. Šišića, da je Petar zadnji hrvatski kralj bio sinovac kralja Petra Svačića, tada ispada da je i on bio poljički knez od porodice Crnoga.

Nego imena Svačić i Crnić ne dolaze izmedju onih hrvatskih plemićkih imena u koja su Hrvati XI i XII st. lječa bili podijeljeni, zato sasvim je naravno, da su ta imena bila porodična a nipošto plemenska.

Vidili smo već kako se je postupalo u izboru hrvatskoga kralja u slučaju kad je kraljevo koljeno izumrlo. Po tom izbornom redu kralj Svačić nije mogao zasjesti na hrvatsko prijestolje ako nije pripadao jednom od dvanaest rodova plemeničkih Hrvata.

Ako su kralji Petar Svačić i Petar Svačić porjetom iz spljetskih Poljica, tada valja nam ustanoviti koje je hrvatsko plemeno tu nastanjeno biln za njihovih doba (1073—1091).

Poriforinit koji je pisao negdje oko god. 949—952 kaže, da su tada Hrvati imali u užjoj rimskoj Dalmaciji a ondašnjoj Hrvatskoj od Neretve (Parathalassia) do Gvozda jedanaest županija koje on pomenice nabraja.

Izmedju tih župa ne spominje se poljička. Izvjestno je da u IX vijeku Poljica su bila

državnim ili krunskim dobrom, koje se od istome plemine, oko koje se steralo, nazivalo Mosor. I doista hrvatski vladari razpolazu tim zemljištem kao svojim vlastištvom, pa već knez Mislav negdje oko g. 839 dariva nadbiskupu spljetskom neke čestice toga svoga posjeda u Tugarima. Tu darovništvo potrdjuje knez Trpimir dne 4. ožujka 892, nabrajajući također i kmetove, koji se na onim česticama nahode. Tako je i knez Branimir darovao neke izmedju god 879—888 spljetskom nadbiskupu svet. Srinjine. Na 28 rujna 892. knez Mutimir potvrdjuje/darovštine svoga prešastnika kneza Trpimira spljetskoj crkvi u Tugarima.

God. 1065. Petar Crne sagrađuje u mjestu zvanu Selo, crkvu Sv. Petra, koja još danas popravljena obstoji kraj primorske teste, koja iz Spljeta vodi u Omis izmedju rata Krilo i Drugog rata u poljičkim Jasicanima.

Desetak godina kasnije isti Petar Crne sagradi blizu gosposkome crkve, na jugo istoku predjela Trstenika, benediktinski samostan kojeg on nadari velikim posjedom što svoga vlastitoga, što iskupljenog zemljišta, izmedju kojih važno je spomenuti: treći dio crkve S. Maritina koje est sista in monte grasso, i koja još obstoji na lijevoj strani teste iz Spljeta put Omša, 4 km. na zapadu crkve S. Petra.

Te iste godine primorski župan Rusin — qui et moricid — dariva samostanu Sv. Petra u Selo svoj dio „pars que michi contigit“ u predjelu Trstenika.

Vredno je međutim znati njihov neprijateljski rad, da se vidi koliko su bili njima na srcu oni spisi, i kako su se zanimali za glagolice.

Usljed ljetih narodnih pjesvoda protiv dekreta od g. 1906. i odvažnog držanja naših biskupa, svietnih svoga prava da su u crkvi za regere et gubernare, sv. je Otac bio preuzeo pitanje glagolice u svoje ruke, te je odnosne spise pohranio u svoju privatnu knjižnicu, u koju nitko ne ima pristupa, osim 3-4 osobe iz njegove blizine.

Na tu viest narod se naš opravdano obveselio i gojio nadu, da će spomenute naredbe biti ukinute i da će uzsledit rješjenje prama historičkom pravu.

Prezadovoljni tom nadom mi smo mirno čekali, a protivnici u strahu da se želje našeg naroda mogu ipak izpuniti, razviše silni neprijateljski rad. Taj rad osobito se iziće od god. 1906., no u ove zadnje tri godine je kipro pravom bjesnoćom. Radilo se za svestrano ukinuć glagolice, nu ako to već nije bilo moguće postignuti, da barem ostanu odredbe kakve su u dekretu od g. 1906. Naša je pasivnost njih sve većma sokolika.

Od vremena do vremena oni su pridolazili ovamo i poticali da se jednoč stane na vrat glagolici. Izicali su da umire božane duše, kako je hrvatski narod dobroćudan, koji lako plane al se ubrzo i umiri.

U ovom nedičnom poslu su se osobito iztakli irendentskićki svćenici i svjetovnjaci iz Istre i Dalmacije. Pohadjali bi u tu svrhu kongregacije, a dobivši slučajno saslušaj kod sv. Ota, svrnuli bi govor o glagolici.

Osim toga dopirale su neprestane tužbe protiv naših biskupima, svćenicima da su nepokorni i da odbacuju rečene naredbe. Grdna je ova insinucija, ali je čudnovata smionost protivnika, koji su se nadali da mogu takove laži biti uvažene. Da pak u svojim gadarjajm budu dosljedni, kad bi „Dalmata“, „Piccolo“, „Risorgimento“, „Giornaleto“, „L'Amico delle Famiglie“, „Giovane Fiume“ i druge liberalne novine pisale što protiv Hrvatima i glagolici, redovito su ih slali zborovima, stožernicima, čak i Papil Znali su oni da je takovim novinama deveta briga katoličanstvo, ali se nadali uspjehu u koliko sa bore protiv glagolici s političkih razloga.

Ovaj rad bio je intenzivan osobito poslie Uzkrsa ove godine. Uvidilo se ovdje da je vrijeme nadošlo kako da se nešto učini. Tri su godine prošle, a to je bilo već dosta. Mislio se nešto promieniti i dati, po mogućnosti, drugi oblik naredbama. U tu svrhu je valjalo proučiti spise. Kad su ove uzeli iz pohrane i stali pregledati, izpostavilo se da glavnih spisa ne ima.

Što onda? Uručite one spise konsistorijalnom zboru, koji, bez otezanja, odluču da se dekret od g. 1906. ponovno objelodani. Predpostavilo se nekoliko rieči, o kojima je suviše govorilo. Tu su u suštini tužbe neprijatelja glagolice i pisanja spomenutih liberalnih novina.

Za nesreću se desilo, da je prije ove objelodanjenja došao u Rim jedan stari narodnjak iz Dalmacije. On, odgojen u Padovi, ne poznaje dobro svog materinskog jezika te uznoš latinštinu, jer tudjinski odgoj neda, da mu do srca dodje milina glagoljskog slova. Nije on sviečan zla, koje je učinio, ali je svojim jezikom pomogao nekim drugim kaporijonima istarskim, koji su živo radili protiv glagolici u ime talijanskog patriotizma, znajući da takova borba u doba današnje nije bezuspješna.

Desetak godina kasnije dolazi na lice mjesta Rusinov brat, a tadašnji kralj Petar Slavić, koji pred sinovcem njegovim banom Petrom (Svazićom) potvrđuje darovštinu svoga brata Rusina, te sa svoje strane dariva manastirskoj crkvi Sv. Petra svoj dog posjeda u gorispomenutom Trsteniku „s uam partem, que habeat“ (sc. in Tristenico“).

Iz ovih izprava jasno je, da u državnim ili krunskim dobrom Poljica, osim spljetskoga nadbiskupa imali su svoj posjed, osobito pako na poljičkomu primorju od Žrnovnice do Omiša, Petar Crne, župan Rusini kralj Petar. Taj posjed njih nije mogao zapasti nego jedino kao darovštinu Petra Krešimira Velikoga (1058-1073) kojemu, kao hrvatskomu kralju, pripadalo je pravo razpolagati krunskim dobrima.

Važno je primjetiti, da se Rusin nazivlje u gorinavedenoj darovnici „qui et morstici.“ Za kralja Zvonimira imademo Jacobi morstici i Jacobum marianorum duci; za kralja Stjepana II. dolazi opet taj isti Jakov naslovom morsticico.

Mi smo već razpravljali u „Staro-hrvatskoj Prosvjetli“ g. 1904., što se ima razumjeti pod tim naslovom, te došli smo do zaključka, da staro-hrvatska županija Maronia — Mariana — Parathalassia — Morska — Primorska, ležala je uz more od rieke Neretve do Cetine i da su se njezini župani u pridavničkomu obliku podbilježivali morsticus i morsticus (mj. morsticus).

Žalim da ne mogu otkriti krivca ili krivice, po kojima su nestali spisi glagolice. Valjda bi nam znao što god kazati Diomedea P., koji je dugo u rukama držao ovo pitanje, ali nije imao ni malo ljubavi ni prama Hrvatima ni prama našem starodavnom amanetu. Taj čovjek puno je škodljiv glagolici. Nu, zalud se pozivati na njega, jer je umrao prvih dana kolovoza o. g.

Ipak mislim, da sam nabrojio činjenice, koje su mogle utjecati da tkogod zamisli ovo sredstvo u zator glagolice. Agitacija protivnika bila je velika. Oni su svega izmišljavali protiv našim biskupima i svćenstvu. Hladnokrvno su griješili klevetanjem, gazeći poganim nogama pravicu i istinu. Jeli se čuditi da su mogli imati u programu uništenje dokumenata? Ne idem dalje, s vremenom povjest će bolje i više kazati od mene.

Uza sve to može li se reći da je pitanje glagolice za uvijek zakopano? Ne, i što puta ne! Zborovi rimski, i ako kompetentni, nisu drugo nego crkveni sudovi. Njihove odluke, suadaće su odluke. Taj sud, baš zbog toga što je crkveni, za uvijek je otvoren svakom podnesku koji se osniva na pravici i istini. Mi smo osvjedočeni da na tom čvrstom temelju stoji naše pitanje. Dat će Bog, u koga polazimo naše nade, da istina i pravica pobjede, i da glagolsko pojanje opet napunja nam crkve i uzdiže hrvatske duše k nebu. Sva naša jakost stoji u našem pravu, kojemu ne mogu škoditi protivničke blezgarje. Da ste zdravo!

U Rimu, 26. listopada.

Cyriillus.

U ovakom važnom poslu zamolili bi naše presv. Biskupe da poduzmu nužne korake, pa i osobno pođu k sv. otcu papi razlože stvar i intrige nekih, čiji posao ne koristi sigurno sv. katol. crkvi, a može škoditi sv. vjeri. Nek sine svjetlost!

Političke vesti.

Promjene na bosanskoj vladi. Pišu iz Sarajeva: Ovih se je dana proturila kroz novine viest, da bi kroz kratko vrijeme imala uzslediti promjena kod bosansko-hercegovačke vlade. Međutim se saznaje protivno, da o promjeni osoba na vladi ne će biti govora sve do saziva bosansko-hercegovačkog sabora. Današnjim će se osobama na vladi puštati provesti saborske izbore, a jer se kod zanimanih političkih i kompetentnih faktora ide za tim da se za Bosnu i Hercegovinu ukinie mjesto civilnog adlatusa, to bi za saborskih izbora imalo uzslediti ukinuć ove institucije u zemlji, tako da o promjeni za ovo mjerito ne može biti ni govora.

Prva adresa bosansko-hercegovačkog sabora na kralja. Primamo iz političkih krugova iz Bosne: Premda se još pozitivna nezna ništa, kad će se po prvi put sastati na zasjedanje bosansko-hercegovački sabor, ipak se zanimani ljudi već sada interesiraju za nacrt prve saborske adrese, koja će se svojedobno upravititi kralju. Do sada nabacjena adretna osnova sadržaje sliedeće glavne točke: U prvom redu izražuje se vladaru, kao nasljedniku hrvatskog prijestolja, duboka harnost i zahvala, da su Bosna i Hercegovina bile definitivno pripojene habsburško-lotrinškoj dinastiji. II. Bosansko-hercegovački sabor izražuje caru i kralju Franju Josipu Prvomu svoja podanička čuvstva vjernosti i odanosti uz zahvalu cielog naroda, što je Nj. Veličanstvo blagoizvolilo anektiranim zemljama podieliti ustav. III. Kao ustav, koji se ima podieliti Bosni i Hercegovini, ograničuje saborski rad, to bi se prama nacrtu adrese, imala upravititi na cara i kralja vruća molba, da se s vremenom i prama uvidjav-

nosti Nj. Veličanstva proširi djelokrug sabora. IV. U adresnom nacrtu se nalazi i molba muslimanima glede njihova djedovskog posjeda. V. Nacrt adrese sadržaje kao zadnju tačku molbu sabora, da se Bosna i Hercegovina pripoje kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji, kao materij zemlji.

Odgodjenje Friedjungova procesa. Afera prof. Dr. Friedjuna „Die Reichspost“ i hrvatsko-srbske koalicije, kako saznaje „Hrvatska korespondencija“ stuplja je ovih dana u novi stadij. Glavna razprava, koja je imala početi pred bečkom porotom na 5. prosinca, biti će odgođena na neizvjestno vrijeme. Razlozi tomu odgođenju su dvojake naravi. Postavljeni predlozi, da se ova afera rieši parlamentarnim a ne sudbenim putem, i ako nisu našli podpuna odobravanja kod zainteresovanih krugova u Beču, ipak ovi u tim predlozima uviđaju dobru volju hrvatsko-srbske koalicije, da se izmirie s onim činbenicima, s kojim su se bili pozabavili. Na bečke je krugove najviše djelovala pripravnost hrvatskih delegata, da će u zajedničkom saboru predati deklaraciju u pogledu Bosne i Hercegovine, tim više, što tu deklaraciju, kojom bi se imalo zastupati stanovštie hrvatskog državnog prava za anektirane zemlje, podupirati će i članovi samostalne srbske stranke. Ali ta okolnost nije dostatna da se odustane od sudbene razprave, i da se cela afera predaie jednoj parlamentarnoj komisiji, koja bi imala ustanoviti, da je pravo na strani tuženika ili tužitelja, jer se hrvatsko-srbska koalicija nije još izjavila pripravnom da podupire bana baruna Raucha. Simptomatično je svakako, da se za sada odustalo od provedenja glavne razprave protiv Friedjunga i „Reichspost“. Toj se okolnosti pripisuje susretnost zanimanih činbenika naprama koaliciji, jer joj se tim hoće da dade vremena, da se odluču, da li će se sprjeljetiti sa idejom pomirbe sa Bečom, u kojem bi slučaju koalicija imala u saboru, koji bi se onda kroz kratko vrijeme otvorio, da tacite odobri dosadašnji rad baruna Raucha ili da uztraje u njezinom sadašnjem držanju.

Madjari i delegacije. Pišu iz Budimpešte: Ne varaju li svi znaci, ugarska se kriza približuje provizornom rješjenju. Kao razlog tomu se navadja, da je većina članova neodvisne stranke pripravna pristati na uvjet da se u delegacije izaberu delegati svih magjarskih stranaka prema broju njihove jakosti u saboru. Ministar trgovine Kossuth je pripravan, da njegova stranka odobri izvanredne kredite u delegacijama, ali neće za iste nositi odgovornost jedino njegova stranka, nego sve političke struje. Kao kompezaciju za glasovanje u delegacijama izgleda, da Madjari traže koncesije, odnosno da im se prizna „njihovo“ državno pravo na Bosnu i Hercegovinu, ali jer do sada nisu u tom pogledu postignuli ništa pozitivna, to zahtjevaju sada, da se u anektirane zemlje uvede posebna autonomija. Ni na ovaj se njihov predlog nije moglo pristati, pa se radi o tomu, da u tom pogledu postigne sporazum, i da se delegacije sazovu za 10. prosinca. Još tekom ovoga mjeseca imala bi se odbrždavati jedna sjednica zajedničkog sabora, da se izaberu delegati.

Proklamacija bosanskog ustava. Javlja se iz Sarajeva: Ovdje se uporno tvrdi, da će ustav i novi zemaljski red za Bosnu i Hercegovinu biti proglašen na 2. prosinca, a saborski izbori da bi se imali provesti u proljeću, tako da se sabor uzmogne negdje polovicom svibnja sastati na prvo zasjedanje.

Zajednički rad Hrvata. Javlja se iz

Dne 4. kolovoza 1180. pošao je nadbiskup sa svojim ljudima u Mosor (Poljica) da omedjasi tobože svoje zemlje kod brda Mutograsa (Mons crassus) ne daleko od Trstenika. No u to banc onamo knez Nikola sa svojom braćom i svojom od plemena Kačića pak zametne kavgu. Rajnerije bi tom prigodom od kneza Nikole i njegovih ljudi kamenovan.

Stavimo li taj događaj u odnošaj sa darovničkim zemljama u Trsteniku i u Mutograsu crkvi i samostanu S. Petra u Selo, sa strane Petra Crne, Rusina primorskoga, i brata mu hrvatskoga kralja Petra Slavića, uvažimo li da je ban Petar, poslie zadnji kralj hrvatski bio sinovca kralja Slavića, tako dolazimo do kritičkog povjestnog zaključka da: „Petar zadnji hrvatski kralj bio je od plemenitoga hrvatskoga roda Kačića, a ne Svazića, kako se je u obće dosad pisalo.“

Petar Kačić je ukrunisanja svoga nastane se u Kninu, odakle su i prije njega vladali neki kraljevi hrvatski, i odmah po smrti Ladislavjevoj (1095) opet povratio svojoj kruni Posavsku Hrvatsku potjeravši odanle kralja Almoša. Kad su iduće godine 1096 Hrvatskom prolazili križari bila je ona slobodna i ujedinjena država od Drave do Neretve.

(Nastavit će se.)

Mostara: Između ovdješnjih Hrvata sa velikom se zabrinutošću prati nastali razkol Hrvata u Bosni i Hercegovini, koji bi mogao imati kobnih posljedica kod saborskih izbora, budu li obe organizacije svaka po sebi ponapose stupiti u izbornu borbu. Po svoj će se prilici biskup Bucconijak zauzeti kod obih hrvatskih stranaka, da se bar radi saborskih izbora za prvo zasjedanje sabora postigne izborni kompromis, e da se tako izbjegne svako suvišno trvenje između Hrvata.

O izstupu zast. Ivaniševića. Pišu nam iz Splita: Unapor svim viestima, da zast. Ivanišević nije izstupio iz uprave „Hrv. stranke“ mogu Vas pozivatio uvjeriti, da je dr. Mihaeljević upravo pismo Ivaniševiću, da opozove svoj izstup. Zast. Ivanišević nije do sada odgovorio, da povlači svoj izstup.

Vojnička buna u Grčkoj.

Vojnička buna u Grčkoj podsjeća na bunu mornaričke momčadi ruskoga ratnoga broda „Polemikina“. Dvadesetak mornaričkih grčkih častnika sa neke četrstotine momaka pokušali su, da navale i da osvoje Salaminu. Vlado vjernim četama uspjelo je ugušiti tu bunu, naravno uz najveće žrtve u mornarici, koju baš u taj čas Grčka najviše treba. Grčka mornarica morala je svoj vlastiti arsenal bombardovati. Jedan bunтовnički ratni brod uza sve to je mogao pobjeći put Eleuzi. Drugi je bunтовnički brod, koji se je pri Lerousu hito izkrcati, pobjegao u otvoreno more. Svi su ti bunтовnički brodovi torpiljarke, a nitko ne zna, kud su odmakli. Vele, da su zaplovili put Krete, da ondje dignu ustanak. Svakako im je pred Salaminom bila bitka samoubilačka, kojom se Grci ne mogu ponositi kao sa onom pred dveste tisuće godina, jer se je kriza u Grčkoj dala rješiti drugim načinom.

Torpiljarke „Stendoni“ počela je bombardovati pred Salaminom, „Stendoni“ je bio na strani bunтовničkoga vodje Typoldosa. Oklopnjača „Hydra“ s mjesta je na bombardament odgovorila jakom pucnjavom u ime vladine mornarice. — Jedna granata krstaša „Spetsai“ ubila je na bunтовničkoj torpiljarci „Stendoni“ pet grijaha, a jedna druga dva mornara i jednoga poručnika. Na „Hydri“ palo je više mornara. Jedan hitac oklopnjače „Psara“ udario je u bolnicu arsenala, i tom su prigodom ubijena dva bolesnika. Drugi jedan hitac razorio je čitavu radionicu strojarnice. Dvije bunтовničke torpiljarke nalaze se u zaljevu Salaminom, a treća se je torpiljarka zapuštala put Parosa. Sve su torpiljarke oštećene, sve do jedne, koja je ostala kod arsenala. Poslie bitke vladini su krstaši odoplovili put Ceratsinai i stadoše pred Pirejem.

O samom biele ustaških častnika javljaju iz Atene sliedeće: Poslie posvemašnija neuspjeha bunтовničkoga pokreta, dvanaestorica bunтовničkih častnika odputiše se na barkama sa svojih torpiljaraka, preobučeni u civilno odielo, do Eleuzisa i skloniše se u Kimette šumi. Jedan jaki oružnički odio opazio ih je, kad su htjeli da skoče u vlak, koji polazi u Larissu. Kad opaziše oružnike, pobješkoše. Imade nade, da će ih uloviti. Jedan častnik i jedan podčastnik već su upšeni. Sve su se bunтовničke torpiljarke vratile u arsenal, izuzevi torpiljaraku „Velos“, na kojoj su navodno nekoji ustaši vodje i Typaldos sa tri častnika. Veli se, da se je „Velos“ zapuštala u jednu inozemsku luku.

Velesile i dogodjaji u kraljevini Grčkoj. Odkako je u glavnom gradu među častnicima ratne mornarice buknuła buna, živo se izmjenjuju brojavke između grčke kraljice Olge i cara Nikole. Isto su tako javni uredi u Petrogradu, u Londonu, Parizu i Rimu poverud zadnjih dogodjaja u Grčkoj u sveudiljenoj brojavnom saobraćaju. Ruski ratni brodovi, koji su usidreni u pirijskoj luci, dobili su nalog, da u slučaju potrebe priskoče u pomoć grčkoj dinastiji. Majci kraljice Olge, velikoj knežinji Aleksandri Josipovnoj, zatajili su se posljednji dogodjaji u Ateni.

Malta. Ne potvrđuje se viest, da su 2 engleske oklopnjače izaslane u Pirej.

Skupština sokolskog saveza.

Od nedjelje u 9. sati prije podne do ponedjeljka u 2 sata poslie podne obilježava je u Zagrebu skupština hrvatskog sokolskog saveza. Kako je i ova institucija postala u zadnje doba nišam progona od strane Rauchovog režima, očekivala se je skupština saveza s velikim interesom.

Skupštini prisustvovalu odaslanici od sokolskih župa u Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji. Kako iz obsežnog i s odobravanjem od skupštine prihvaćenog tajničkog izvještaja razabiremo, hrvatski sokolski savez sastoji od 16 župa.

Jednoj — bosanskoj župi Tvrkovojs sa sjedištem u Sarajevu od bosanske vlade zabranjeno je, da bude u savezu. Jedna župa — Tomislavova — nalazi se u Americi, a sielo joj u Čikagu.

U zadnje dvije godine osnovano je 30 novih sokolskih društva, od tih 4 u Sjevernoj Americi, a 1 u Argentini. U osnutku je 11 sokolskih društava. Svega skupa imade hrvatskih sokolova 12.000.

Kroz zadnje dvije godine sokolstvo je bilo izvrgnuto svakojakim progonom i šikanacijama od strane oblasti. Ponajprije odbijena je molba za popust na ugarskim državnim željeznicama,

koju je posjedovao nazad 25 godina, je li radi toga, što je on posjedovao dvie, t. j. jednu u Oklaju, a drugu u Razvadju, ili je radi toga što u Oklaju imaju dvie krčme? Ako je ovo zadnje, pitamo mi, zašto je on mogao posjedovati dozvolu krčmarjenja za vrijeme od 25 godina. Gosp. Škovrlj nije se radi toga nikomu htio polužiti, te je kušao (jer poslie dvadeset i pet god. ovlaštenog krčmarjenja) da dobije istu 25-godišnju dozvolu drugim putem, t. j., on je podnio molbu c. k. poglavarstvu u Kninu na ime svoje žene dne 29. siečnja 1908. Poslie neg je na c. k. poglavarstvu ta molba ležala punih 6 mjeseci i 19 dana, poglavarstvo odlukom od 17. kolovoza 1908 br. 12.344 odbija molbu ne naznačivši razlog, opazkom da je prost utok kroz 14 dana na c. k. namjestništvo. G. Škovrlj podnio je utok, te je poslie 5 mjeseci, odlukom c. k. poglavarstva u Kninu od 9. siečnja 1909. br. 24.486 obznanjeno, dotično njegova žena, da je c. k. namjestništvo odlukom od 20. prosinca 1908 br. 51.723 po § 142 L. D. Z. god. 1907. br. 199 obnašlo, da utok odbije kao netemeljit.

C. k. poglavarstvo odbija molbu, c. k. namjestništvo potvrđuje odluku poglavarstvu i odbija utok i baš sad, kad je najveća potreba svratišta, jer se sad ponajviše svijeta slieva u Oklaj na periodični sud. Napomenuti je i to, da je gosp. Škovrlj najstariji u Promini u vođenju tog obrta. Ovoliko, da se znade, kako vlasti postupaju s našim ljudima.

Književnost i umjetnost.

„Austrijsko bračno (ženidbeno i udatbeno) pravo“ od protoprezvitera Ljub. N. Vlačića. Radnja ova, koja je popunila jednu prazninu u srbsko-hrvatskoj pravnoj gradjansko-crkvenoj literaturi, namijenjena je na prvome mjestu župskom sveštenstvu svijui u Austriji priznatih religija ili vjerskih zadruga, ali njome mogu se zgodno i korisno poslužiti i činovništvo sudskih i političkih vlasti, odvjetnici i privatne osobe.

Knjiga je sistematski obradjena, a štampana je latinicom, te je tako svima pristupačna. U njoj su u lijepome i tačnome prevodu privedeni §§-i gradj. zakonika, državnih zakona, ministarske naredbe i odluke i riešenja vrhovnoga sudišta, što se odnose na brak, a tako i mnijenja raznih austrijskih naučenjaka — pravnikar svjetskoga glasa, kao: Studenbenriča, Krainza, Scheya, Mayrhofera, Cychlarza, i t. d. o izvjestnim neriešenim pitanjima iz prakse bračnoga prava.

Nazivi rodbine i srodbine iztumačeni su riečima i rodovnim tablicama, a na kraju knjige još — i njemačkim i latinskim riečima. Razni formulari, sastavljeni prema propisima državnih zakona, imaju naročitu praktičnu vrijednost. Pararelno sa gradjanskom pravom privedeno je i bračno pravo rimo-katoličke crkve sa najnovijim dekretom pape Pija X.: „Ne temere“, protumačeni od jezuita Ferrerese.

Knjigu su — kako saznajemo — crkvene vlasti preporučile područnome sveštenstvu, a predsjedništvo prizivnog suda u Zadru — okružnim i kotarskim područnim sudovima i sudčkome osoblju. Ima 208 stranica vel. osudke. Ciena je istoj 5 K i može se dobit ovdje ili kod samoga pisca ili u knjižari Grimani-a.

Hrvatska tiskara (Dr. Krstelj i dr.)
Vlastnik, izdavaatelj i odgovorni urednik Josip Drezga.

Objava.

Čast mi je javiti p. n. občinstvu, najskoli trgovcima i obrtnicima, da sam naučio doskora otvoriti ovdje prvu ovakove vrsti na našem jugu

Tvornicu papirnatih vrećica

za trgovačku porabu.

Na to sam se odlučio i s razloga, što se je dosle iza ovakove stvari moralo naše občinstvo obraćati van pokrajine i podupirati svojim novcem tuđa poduzeća.

Moja tvornica papirnatih vrećica biti će uređjena sasvim po zahtjevima moderne tehnike i biti će snabdjevena sa onim raznolikim materijalom, što zasjeca u ovaj obrt. Prama tomu očekujem, da ću u ovom podhvatu bit izdašno podpomozhen t. j. počašćen cijenjenim naračbama iz svih zemalja, gdje je našeg naroda.

Šibenik, 21. listopada 1909.

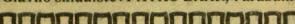
Ante Zorić

trgovac i posjednik.

Družbe sv. Ćirila i Metoda
za Istru izvrsno sredstvo
protiv svakog
kašlja i katar
Prsni bonboni.

Omot po 20 filira. Dobiva se svagdje.
Glavno skladište: PAVAO BAAR, Varaždin.

Čudo industrije!
Samo 3 Kruve 40 para
nikel anker-remontoir ura sistem Roskopf sa zaklopcem, liepim lancem, sa čvrstim 36 sata idućim anker-strojem, sa liepim kazalom za sekunde stoji samo 3 K 40 p. 14-karatni zlatni prsten s pravim dijamantom samo 5 kruna.

Udova Marija Holczer
Krakov 63, St. Gertrudy 29.
Ilustrovani cjenik sa više nego 1000 slika zlatnih i srebrnih stvari, na zahtjev badava i franko.

Hrvati i Hrvatice!
Pomozite Družbu
Sv. Ćirila i Metoda

Prodajem američanske loze

čistog arama žilavica kom. 25.000
Monticula žilavica kom. 7.000.

Marko Brkić-Stević
Šibenik.

3-3

Svoj k svome!

Svim našim trgovcima preporuča se najtoplije

„Gospodarska sveza“

centrala za ukupnu kupoprodaju u Ljubljani.

Registrovana zadruga sa ograničenim jamstvom. Zastupnik za Trst, Istru i Dalmaciju: Svetko Hanibal Škerl, Trst, Via Giorgio Galatti, Telefon 2110 Internban. Prodaje na veliko:

grah, kupus, krumpir, žito, brašno, petrolej, ulje, slamu
7-24 i t. d.

Prva parna tvornica za bojadisanje, pranje i kemičko čišćenje odjela na suho

M. DOMIĆA
Split, br. 355.

Primaju se odjela za kemičko čišćenje kao: obična, uresna, za šetnju, kazalište i plesove. Osim toga zastore, prostirače, rukavice od kože itd., razumije se sve u cjelini čisti se sa strojem „UNIVERSAL“.

Isto tako parno bojadisanje gore navedenih predmeta.

Preporuča se svakome ovo zgodno i korisno poduzeće.

Za Šibenik prima i predaje:
JULIO RAGANZINI
I. IX. Glavna ulica.

Loze navrnute

svakovrsne liepe prve vrsti dalmatinske na podlozi Aramon × Rup. G. I., Rip. × Rup. 3309 i Rup. Monticola. Ove vrsti žilavice i reznice Rip. × Berlandieri-Teleti.

Čisti sortimenti mogu se dobiti kod:

Fortčić i drug
Trtnica-Lozar Komen (Primorsko).

10 Cjenik se šalje na zahtjev franko.

Šivači strojevi Singer

„66“

kupuju se samo u našim skladištima, koja su označena uvijek sa ovim znakom.

Ne treba se dati zavesti kroz druge oglase, koji imaju tu svrhu, da uz ime SINGER razpačavaju već upotrebljavane strojeve ili one kojeg drugog proizvodu, pošto mi ne prepuštamo naših šivačkih strojeva preprodavaocima, nego ih izravno sami občinstvu razprodajemo.

Šibenik, glavna ulica.
9-10

Veliko skladište gotovih odjela za gospodu

Saisona 1909-1910

Pio Terzanović * Šibenik *

Javljam štovanomu gradjanstvu, da mi je ovih dana priispjela od jedne glasovite krojačnice velika količoka gotovih odjela i kaputa za gospodu. Ova se odjela osobito odlikuju radi izvanredno elegantna kroja i umjerenosti ciena, tako da sam u mogućnosti svakom zahtjevu udovoljiti.

Preporučujuć se bilježim se veleštovanjem

18. IX. — 18. III.

Pio Terzanović.

Cijene vrlo nizke!

I. hrv. tvornica voštanih sveća Vlad. Kulića u Šibeniku.

Hrvatska Vjeresijska Banka - Podružnica - Šibenik.

Bankovni odjel prima uložke na knjižice u konto korentu u ček promet; eskomptuje mjenice. Obavlja inkaso, pohranjuje i upravlja vrijednine. Devize se preuzimlju najkulatnije. Izplate na svim mjestima tu i inozemstva obavljaju se brzo i uz povoljne uvjete	Dionička glavica K 1,000.000 Pričuvna zaklada i pritički K 150.000. CENTRALKA DUBROVNIK Podružnica u SPLITU i ZADRU.	Mjenjačnica kupuje i prodaje državne papire, razeteretnice, založnice, srečke, valute, kupone. Prodaja srečaka na obročno odplaćivanje. Osjeganje proti gubitku kod ždriebanja. Revizija srečaka i vrijednostnih papira bezplatno. Unovčenje kupona bez odbitka.	Zalagaonica daje zajmове na ručne zaloge, zlatne i srebrne predmete, drago kamenje i t. d. uz najkulatnije uvjete.
---	---	--	--